

De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad No. 124.)

Zondag 4 Maart 1906. No. 1470.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE, Abonnements en Advertentie kantoor aan de ADMINISTRATIE, Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam. Inzendingen, die later dan Dinsdag 's namiddags te 12 uren worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.20, voor België per jaar f 5.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere Buitenland per jaar f 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f —.10. Abonnements worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau te Amsterdam. Advertentie: van 1 tot 6 regels f 1.20, voor elk regel meer f —.20. Aanvragen en vermelding van liefdegaven f —.12 per regel.

Van de tien geboden.

XCII.

HET ZESDE GEBOD.

VIII.

Een zeker mensch kwam af van Jeruzalem naar Jericho en viel onder de moordenaars. Lukas 10: 30.

Afgezien nog van de waarde, die een mensch zich door zijn persoonlijke hoedanigheden voor de samenleving heeft verworven; afgezien ook van de eere, welke verbonden is aan het gezag dat een mensch over ons heeft, door wien het Gode belijft ons te regeren; hebben wij onze naasten te achten, reeds omdat hij mensch is.

Als mensch toch is hij niet alleen gelijk alle schepselen Gods eigendom, maar spiegelt zich in zijn menschelijk leven ook af het beeld Gods, hetzij dan slechts in ruimer zin, gelijk bij den natuurlijke mensch, hetzij in enger zin, gelijk bij den Christen.

Daarin ligt de alle andere schepselen te boven gaande waarde van den mensch; van den diepste gezonkenen, van den diepste gevallenen.

De menschenwaarde. En voor die menschenwaarde zult gij achtting hebben.

Ook deze gedachte, die reeds ligt in het scheppingsverhaal van Genesis, dankt de wereld aan het Christendom.

Het heidendom heeft de waarde van den mensch niet gekend. Voor de Grieken en de Romeinen was heel het overige menschengeslacht het „barbaarsheid." Maar ook binnen de grens van hun eigen volk kenden zij de waarde van den mensch niet. De eene helft van het volk, de vrouwen, stond bij de Grieken op een veel lageren trap van menschenwaarde dan de mannen. Zelfs een zoo diepzinnige denker als Aristoteles ziet in de vrouw slechts een onafgewerkten, op een lageren trap van ontwikkeling staanden geboorteman. Ook de waarde van het kind was hun onbekend. Het mocht om verschillende redenen verkocht of zelfs gedood. Niet de mensch, maar eerst de burger had waarde, en slechts zooveel als hij nut had voor de gemeenschap.

Wij hebben vroeger, bij de bespreking van het vijfde gebod, gezien in welke minachting de Banausia of het handwerk stond, en een arbeidersstand met gelijke menschen rechten kende het heidendom dan ook niet.

Anders in het Christendom.

„Hoeveel gaat een mensch een schaaft te boven," zegt Jezus (Matth. 12: 12). Immers, God schiep den mensch naar zijn beeld; naar het beeld van God schiep Hij hem; man en vrouw schiep Hij ze (Gen. 1: 27). En het is niet maar toevallig, dat de Heere Jezus in zijn gelijkenis van den barmhartigen Samaritaan spreekt van: een zeker mensch kwam af van Jeruzalem naar Jericho en viel onder de moordenaars (Lukas 10: 30). Het jonge Christendom, bestemd om wereldgodsdienst te worden, richt zich ook tot den mensch met de, voor de toenmalige wereld zoo zonderlinge boodschap: Daarin is noch Jood, noch Griek; besnijdenis en voorhuis; Barbaar en Scyth; daarin is noch dienstbare noch vrije; daarin is geen man en vrouw; want gij allen zijt één in Christus Jezus (Gal. 3: 28 en Col. 3: 11).

Bij achten, waarin acht zit, dat wij ook hebben in ons „op iets acht slaan," staat de opmerkzaamheid, de belangstelling op den voorgang, die men iemand of iets waardig keurt. En op die belangstelling heeft ieder aanspraak dien God naast ons zet en wiens naast wij zijn omdat hij mensch is.

Hoog moet die achtting zijn; wij moeten hem hoogachten.

Waar nu uit het geloof de heilige liefde weer opbloeit in het hart, daar is ook tot dit achten een wil, de goede wil. En die wil zal dan ook leiden en beheerschen onze gemoedsaandoeningen tegenover den naasten.

Wij zullen hem liefhebben als ons zelve, d. i. om God.

De misanthropie, de „menschenhaat," is den Christen, hoeveel droeve ervaringen hij ook van zijn medemenschen moge opgedaan hebben, vreemd. Integendeel is de Christen de echte philanthrop, want de echte philanthropie is juist de liefde, de Liefde van 1 Corinthie 13.

Het is de goede wil, die ons dan ook doet beheerschen onze gemoedsbewegingen, wanneer onze naasten onlief voor ons zijn. Wanneer zij ons krenken, want de Liefde is lankmoedig.

En omgekeerd zal de liefde den Christen dringen om den naasten zachtmoedigheid en alle vriendelijkheid te bewijzen. Te bewijzen, zoodat de gezondheid van het hart naar buiten treedt in het gelaat, en wel in den ruimen zin dien dat woord heeft. Want het „gelaat" is niet alleen maar het aangezicht, maar — denk slechts aan het „gelaat des aangezichts" — heel het uiterlijk voorkomen, zooals het zich openbaart en in het aangezicht en in houding en gebaar.

Alzoo, niet slechts in den blik van uw oog, maar ook met den druk van uw hand en in heel de houding van uw lichaam hebt gij te bewijzen de vriendelijkheid, die er voor u naasten in uw hart is.

Hiermede hangt dan ook saam, wat men in het dagelijksch leven noemt de beleefdheidsvormen.

De liefde toch handelt niet ongeschiktelijk. Daar zijn dingen, die men in het bijzijn van zijn naasten niet doet, omdat men er hem mee hindert. Niet doet omdat de achtting het verbiedt. Goede vormen, die waarlijk wel betekenis hebben. Kleinigheden, maar voor de liefde niet te klein om er zich in te toonen. Zoo moet men b.v. zich van het genotmiddel van het rooken onthouden als het onze naasten hindert en komt men niet met pijp of sigaar in een ziekenvertrek, — ook niet bij besmettelijke zieken, want tegen besmetting zijn wel andere „voorbehoedmiddelen" — en wandelt men niet met een sigaar in den mond naast zijn vrouw als er kans bestaat, dat de wind haar de rook in het gezicht blaast. En zoo ook gebruikt men den bodem van het kerkegebouw niet voor kwispeldoor.

Zijn naasten „niet hinderen" is een eerste eisch van welvoegelijkheid. Maar daarbij komt positief, dat men kleine diensten moet bewijzen in het verkeer, ook in het gezellig verkeer. „Beleefdheden," die naar zeden en gebruiken zich veranderen; die in het oosten andere vormen dragen dan bij ons westerlingen, doch die de liefde welke niet ongeschiktelijk handelt, gaarne bewijst. Simon de Farizeer had ze tegenover Jezus, dien hij aan zijn maaltijd genoodigd had, verzuimd en zacht verwijtend zei de Heere, toen de vrouw welke een zondares was, hem haar hulde kwam bieden in des Farizeers huis, tot Simon: water hebt gij niet tot mijn voeten gegeven; gij hebt mij geen kus gegeven; met olie hebt gij mij niet gezalfd. (Lukas 7: 44—45)

Jezus stelde prijs op beleefdheidsvormen. Want de liefde handelt niet ongeschiktelijk.

En niet alleen met het gelaat „eenig gelaat," (vgl. H. C. antw. 105) maar ook met het woord zult gij bewijzen de liefde van uw hart. Zeker, de liefde verblijdt zich niet in de ongerechtigheid, maar zij verblijdt zich met de waarheid. Wanneer gij uw naasten ongerechtigheid ziet doen, hebt gij hem ook in uw woord te bewijzen, dat gij u daarin niet verblijdt, ja dat zelfs te bewijzen ook in den blik van uw oog. Maar het woord van terechtwijzing, van vermaan, van bestraffing, zij dan toch altijd het woord der toornende liefde. En de blik van uw oog zij dan toch altijd als die, waarmee Jezus een Petrus bij diens ongerechtigd doen aanzag. Uit uw woord en uw blik moet uw naasten dan kunnen merken, dat gij den mensch in hem acht, en daarom juist zijn ongerechtigd doen veracht.

En eindelijk moet dit achten van den naasten ook uitkomen in uw, door den goeden wil geleid, handelen tegenover hem.

In uw daden.

God, Die als schepper over al zijn schepselen soeverein gezag heeft, stelde voor hen een ordinarie, een ordening, een orde. Aan de natuurwezens, „heeft Hij een orde gegeven, die geen van hen zal overtreden" (Ps. 148: 6); die geen van hen zelfs kan overtreden omdat zij met rede noch wil zijn begaafd; omdat hunner niet de vrijheid, maar de noodwendigheid is.

Aan den mensch en ook aan den engel, gaf Hij daarentegen, als aan met rede en wil begaafde en daarom zedelijke wezens, een orde die zij ook kunnen overtreden, een zedelijke orde; maar die Hij, wanneer zij haar overtreden, wanneer zij er tegen zondigen, wanneer zij aan God, die haar stelde ongehoorzaam zijn, tegenover hen handhaaft.

Deze door God gestelde wereldorde is het Recht in objectieven zin.

Het Recht zoodat het staat tegenover den mensch; waarvan de kennis hem was ingeschapen, een kennis wel door de zonde verduisterd, maar die toch bleef in de beelden van Recht welke altijd en overal onder de menschen door de gemeene Gratie bewaard bleven.

Het is deze zedelijke wereldorde, wier kennis we in groter helderheid werd

ingedragen in het bewustzijn van Israel bij de wetgeving op Sinai, en wier kort begrip voor ons ligt in de tien geboden, in de Wet des Heeren.

En een deel dier zedelijke wereldorde, dat deel van Gods ordinarie voor het saamenleven der menschen, is wat men gewoonlijk en in enger zin verstaat onder het Recht.

Het Recht dat onder menschen moet gelden.

Het Recht dat in de menschelijke wetten moet uitgedrukt; want alleen voorzover menschelijke wetten gegrond zijn in Gods Wet, zijn zij recht.

Alle Recht toch is gegrond in God.

Krachtens dit Recht in objectieven zin nu hebben de menschen tegenover elkander rechten.

Recht in subjectieven zin.

God toch wil dat zij dragers van rechten zijn, dat zij tegenover elkander bevoegdheden hebben om iets te doen of van anderen iets te eischen; dat zij dit mogen doen of mogen eischen. Rechten waaraan dus plichten beantwoorden, die zij moeten vervullen.

God toch heeft den naar Zijn beeld geschapen mensch, op deze aarde geplaatst, opdat die mensch in gemeenschap met zijn medemenschen, door een leven naar Zijn Wil Hem zou verheerlijken. Tot dit doel had de mensch niet slechts lichamelijke en geestelijke geschiktheden en stoffelijke middelen noodig, maar ook noodig zekerheid en onafhankelijkheid, zoodat in betrekking tot zijn persoon als in betrekking tot deze middelen. Hij moet een sfeer, een kring hebben waarbinnen hij vrij en ongestoord werkzaam kan zijn, waarin hij beschermd is tegen onbevoegd ingrijpen van anderen. En deze bescherming verleent hem het Recht.

Het Recht in den zin „van het geheel zijner hem door God verleende bevoegdheden om iets te doen of van anderen iets te eischen." Als onderdeel van de zedelijke wereldorde is het Recht een zedelijke, geen fysieke macht.

Het kan overtreden.

En de rechten van den mensch zijn daarom ook zedelijke of morele bevoegdheden.

Macht, fysieke macht, is nog geen recht en „het recht van den sterkste" is geen recht. Een vermetele roover kan, als hij de sterkere is, een reiniger overweldigen en berooven, maar hij heeft er niet het recht toe.

Daarom zult gij uit eerbied voor God en ook uit achtung voor den mensch, zijn rechten eerbiedigen.

Alle schending, alle verkrachting van de rechten van uw naasten toch is een te kort schieten in achtung, die gij hem als mensch schuldig zijt.

Waar de Liefde voor hem in uw hart is, zal er ook een wil zijn om een ieder het zijne te geven, d. w. z. datgene waartoe gij tegenover hem verplicht zijt en wat hij bevoegd is van u te eischen.

Gelijk met de zelfachting, naar wij vroeger zagen, de plicht tot bewaring van het eigen leven op het innigste saamhangt, zoo ook met den plicht tot achtung van uw naasten die tot bewaring van zijn leven.

De plicht om het leven van uw naasten zooveel aan u staat te bewaren.

Dit is, even als bij de zelfbewaring, allereerst een plicht jegens God in betrekking tot uw naasten.

Ook hij toch is even als gij Gods schepsel, Zijn eigendom, en bovendien als gij drager van Zijn beeld.

Maar hierbij komt nog iets.

Tusschen u en uw naasten bestaat een verhouding, een relatie.

Gij en uw naasten zijn twee.

En het is die verhouding die geregeld is door het Recht, waarbij gij altijd te doen hebt met twee.

Geregeld door het Recht zoodat het door God is gesteld in Zijn eeuwige rechtsordening; geregeld ook door menschen, die door God met gezag over hun medemenschen zijn bekleed en dus ook door de Overheid; door haar, om waarlijk Recht te zijn, geregeld in overeenstemming met de eeuwige rechtsordening Gods.

En deze eeuwige rechtsordening is, althans wat haar eerste beginselen, haar hoofdtekens betreft, door God aan de menschen geopenbaard.

Ingedragen in hun bewustzijn.

Zij is niet anders dan Zijn heilige Wet.

Aan Israel gegeven bij den Sinai; maar ook bewaard altijd en overal in de rechtsbesef der menschen. Daarom kon dan ook de heilige Apostel schrijven, dat de heidenen, die de Wet, d. i. de Wet van Mozes, niet hebben, van nature de dingen doen die der Wet zijn, en dat deze de Wet niet hebbende, zichzelf een wet zijn (Rom. 2: 14).

Het woord eens door den Heere tot Samuel gesproken: Want het is niet gelijk de mensch ziet; want de mensch ziet aan wat voor oogen is maar de Heere ziet het hart aan (1 Sam. 16: 7) — is ook hierin waarachtig, dat menschen slechts met hun wetten kunnen verbieden „wat voor oogen is", wat in den ruimsden zin onder de zintuiglijke waarneming valt. Vandaar dan ook, dat waar het Recht de relaties of de verhoudingen tusschen menschen regelt, zij, die door God met gezag over hun medemenschen zijn bekleed, met hun wetten niet verder kunnen gaan dan de uitwendige handelingen.

Over het verborgene, over het hart heeft alleen God te gebieden.

Hiermede hangt dan ook saam wat wij reeds vroeger in deze reeks van artikelen over de tien geboden schreven omtrent de *triplex usus legis* of het drievoudig „gebruik van 's Heeren Wet".

De oude moralisten spraken van een *usus paedagogicus*, *normativus* en *politicus* *sive civilis*.

Zij bedoelden daarmee dit.

Daar is een gebruik van de Wet waarbij zij u dient als paedagoog, als tuchtmeester om u te doen kennen uw afwijkingen, uw zonden, uw ellende, opdat gij door den schrik des Heeren bewogen, uw toevlucht zult nemen tot het Kruis der verzoening.

Verder is er een gebruik der wet waarbij zij u als Gods norm of richtsnoer voor uw bestaan en gedrag, voor uw willen naar binnen en naar buiten moet dienen, en waaraan gij, ook als Christen, wijl gij schepsel en God uw soevereine Schepper is, verplicht zijt te gehoorzamen; te gehoorzamen ook al geloof gij, dat Christus door zijn gehoorzaamheid voor u de zaligheid verdiend heeft.

En eindelijk is er een gebruik der Wet waardoor onder de menschen in hun onderling saamenleven zekere uitwendige ordening is.

Het is nu aldus dat de Wet wordt gebruikt door allen die door God met gezag over hun medemenschen zijn bekleed; inzonderheid door de Overheid, waarom men dan ook spreekt van den *usus politicus* of ook wel van den *usus civilis*. Het is toch roeping der Overheid om door het geven en handhaven van rechtvaardige, d. i. met de beginselen van Gods Wet overeenstemmende wetten, zorg te dragen dat wij in den burgerstaat, wat de Apostel noemt, „een stil en gerust leven leiden mogen." (1 Tim. 2: 3).

En wij nu ook de Overheden menschen zijn en dus slechts aanzien „wat voor oogen is", kan deze burgerlijke gerechtigheid, dat menschelijk Recht, zich alleen bepalen tot de uitwendige handelingen.

Passen wij dit nu toe op het zesde gebod, van 's Heeren Wet, dan moet ook de Overheid in hare wetgeving een gebod opnemen in betrekking tot de onschendbaarheid van het menschelijk leven.

Metterdaad heeft alle Overheid altijd en overal dit dan ook gedaan. Wijl zij echter alleen niet op wat voor oogen is, zoo is zij daarbij ook in dien zin beperkt, dat zij meer verbieden dan gebieden kan, en al is het ook, dat zij niet alles gebiedt wat zij niet verbiedt, toch moet zij, ook aan wat ligt buiten het terrein van het inwendige leven, veel aan de vrijheid harer burgers overlaten. Veel wat noch door haar verboden, noch geboden is staat „staat vrij", behoort tot het z.g. „geoorloofde".

Wat nu inzonderheid het bewaren van het leven, het lichamelijke leven betreft, heeft ieder mensch wel niet tegenover God een recht op zijn leven, want ook van dat leven is alleen God de volstrekte eigenaar. Die er soeverein zeggenschap over heeft, maar wel heeft God aan den mensch tegenover zijn medemenschen een recht op zijn leven verleend, en wijl het leven vrijheid, vrijheid van beweging eischt, in denzelfden zin een recht op vrijheid.

Aan dit recht of deze bevoegdheid eenerzijds beantwoordt anderzijds een plicht het leven van den mensch te eerbiedigen, een z.g. *rechtsplicht*.

Zoo in het algemeen als in de bijzondere verhoudingen van menschelijk saamenleven.

Het leven van den naasten niet te „verbreken", maar te bewaren.

Vandaar dat de menschelijke wet u verbiedt door mishandeling, door kwetsing, door het moedwillig blootstellen aan gevaren, de gezondheid of het leven van uw medemenschen te benadeelen, of ook door nalatigheid, waar het in uw macht stond het te verhinderen, tot dit benadeelen aanleiding te zijn. Verder, u verbiedt uw naasten in het gebruik van zijn vrijheid te hinderen, of hem onrechtmatig van zijn vrijheid te berooven.

Eindelijk, hem door doodslag zijn leven te ontnemen.

Hij nu die deze plichten vervult, vervult

op dit stuk de „burgerlijke gerechtigheid" tegenover zijn naasten.

Maar zoo verstaat gij ook hoe de goddelijke Wet verder reikt dan de menschelijke, en hoe u burgerlijke gerechtigheid, mits zij daarbij opkomt uit het beginsel der heilige liefde, slechts een klein deel is van de gerechtigheid die God eischt.

Mits zij opkomt uit het beginsel der heilige liefde, schrijven wij.

Wie toch de „rechtsplichten" tegenover zijn naasten alleen vervult uit vrees van anders door de Overheid te worden gestraft, of ook omdat het nuttig is voor de gemeenschap, handelt niet uit het echt zedelijke beginsel, dat gij uw naasten zult liefhebben als uzelve, d. i. om God.

Daarom is de onderscheiding tusschen *rechtsplichten* en z.g. *liefdeplichten* slechts een betrekkelijke. Alle z.g. rechtsplichten toch zijn ook liefdeplichten wijl ook zij, evenals de zelfplichten, evenals de plichten, die liggen op het terrein van het innerlijk leven, op dat van het hart, gegrond zijn in den soeverainen Wil van uw God; de u door God gebodene wijze voor uw willen en handelen zijn. Dit komt ook hierin uit, dat uw *conscientie* of de drang tot zedelijke zelfbeoordeling, d. w. z. tot beoordeelung naar uw inzicht van wat goed en slecht is, — een drang die krachtens de gemeene Gratie in den zondaar opkwam, — dat uw conscientie u veroordeelt zoowel bij het te kort schieten in een liefdeplicht als in een z.g. rechtsplicht.

Gods Wet eischt dan ook, dat gij niet slechts metterdaad, maar ook wat betreft uw innerlijke gezindheid, het leven van uw naasten zult eerbiedigen, zult bewaren.

Dit doen uitkomen ook in uw woord.

De liefde wordt niet verbitterd en uit zich niet in scherpe, vinnige, stekelige woorden, die het leven van uw naasten zoo kunnen verbitteren.

Maar de eisch van Gods Wet gaat nog dieper.

Zij eischt, dat de booze neiging om den mensch dien God naast ons gezet heeft, van zijn plaats weg te dringen als hij ons hindert, als hij onze zelfzuchtige, egoïstische belangen in den weg staat, — zelfs niet tot een gedachte, een voorstelling in onzen geest worde. En het is de Liefde, die niet afgunstig is, de Liefde welke niet het hare zoekt, welke den wil het opkomen van zulke voorstellingen, zulke gedachten doet tegenstaan.

Het is de Liefde, die, waar zij uit het geloof weer opbloeit in uw hart, bij de gewaarwording van of het denken aan uw naasten uw gemoed beweegt tot lankmoedigheid of geduld met zijn gebreken en zwakheden.

Tot vredelievendheid of inschikkelijkheid, d. w. z. tot die toegevendheid welke, als de *billijkheid* het vordert, u niet doet blijven staan op uw eigen recht, en dan ook juist het tegendeel is van de twistgerigheid.

Tot zachtmoedigheid die u kracht geeft om te dulden; om niet toe te rekenen het kwaad, maar te vergeven.

Want zij, de Liefde, verdraagt alle dingen.

Tot barmhartigheid of ontferming met de ellenden van uw naasten.

Met zijn geestelijke en zijn stoffelijke noden.

Het is deze barmhartigheid, welke de Christus in den staat zijner vernedering heeft geoefend toen hij het land doorging goed doende.

En zoo diep is dit Zijn doen in het bewustzijn der Christenheid geroken, dat zij het barmhartigheid oefenen als het „goed-doen", het „wel-doen", de „welwillendheid" bij uitnemendheid acht.

Deze barmhartigheid bedoelt het leven van den naasten te redden van de kwaden, die het in ziekte en armoede bedreigen.

Ons woord „aalmoes" komt, volgens de taalgeleerden, langs een omweg van het Griekse woord *eleosmosyne*, dat „medelijden" beteekent.

Naast de particuliere barmhartigheid, die een ieder tegenover zijn naasten, wijl hij hem lief moet hebben als zichzelf, voor God is verplicht, is het vooral de Kerk van Christus, die in haar Diaconaat den „dienst der barmhartigheid" heeft te oefenen en daarbij gedachtig aan het gebod der *broederlijke*, heeft goed te doen aan allen, maar meest aan de huisgenooten des Geloofs. (Gal. 6: 10).

Iets wat allerminst verhindert, dat christenen zich op den grondslag van eenzelfde belijdenis vereenigen kunnen om dan, door het verplegen van zieken en krankzinnigen, in den ruimsden zin barmhartigheid te oefenen.

Wat het oefenen der barmhartigheid in enger zin betreft, dan komt vooral daarbij uit het straks besproken verschil tusschen *rechtsplicht* en *liefdeplicht*.

Recht op onderstand, recht op een aalmoeft heeft de arme tegenover den rijke aalmoeft, want het goed van den rijke is niet het zijne. Weigert de rijke hem onderstand te geven, dan overtreedt deze rijke daarmede alteminst een rechtspligt dewijl hij den arme niet het zijne onthoudt. Daarom ligt het dan ook niet op den weg van den Staat barmhartigheid te oefenen, want hij dwingt dan middelwijze zijn burgers tot wat altijd een daad van gewilligheid moet zijn. Alleen waar het peil der zedelijkheid zoo laag staat, dat de particuliere en kerkelijke oefening der barmhartigheid te kort schiet, is staatsarmenverzorging te billijken.

„Doch zoo iemand, schrijft de apostel, de zijnen en voornamelijk zijn huisgenooten niet verzorgt, die heeft het geloof verloochen en is erger dan een ongelovige" (1 Tim. 6 : 8). Ieder is allereerst verplicht tot verzorging van zijn huisgenooten, en wel in den ruimsten zin, zodat hij ook zijn behoeftige familieleden heeft te ondersteunen. En zoo ook is iedere Kerk verplicht tot ondersteuning van hare armen.

Dit is welgeordende naastenliefde.

Het eerste is zelfs een rechtspligt. Maar het kan ook liefdelijchheid zijn voor den rijke om den arme in zijn nood bij te staan, en wanneer hij, zich van dien plicht bewust, er zich aan onttrekt, veroordeelt zijn geweten hem niet minder dan wanneer hij zich onttrekt aan een rechtspligt.

Gij zult uw naaste liefhebben als u zelve. Ook hierbij geldt de „gouden regel," de „wet der wederkerigheid," waarbij gij in zijn omstandigheden van hem zoudt wenschen, wat hij van u vraagt. Het woord des Heeren: Alle dingen dan, die gij wilt dat u de menschen zouden doen, doet gij hun ook alzoo (Matth. 7 : 12).

En eindelijk is het de Liefde, die bij de gewaarwording of het denken aan uw naaste uw gemoed beweegt tot vriendelijkheid, tot wat men aanduidt met het woord mensche-lijkheid of humaniteit.

Wezen wij er straks op hoe alle rechtspligten ook liefdelijchheid zijn — het handelen tegenover den naaste in betrekking tot het bewaren van zijn leven zal dan ook anders zijn, naarmate de Liefde al of niet in uw hart woont. De Liefde, die zichzelf niet zoekt, maakt u gewillig om ook te zien op hetgeen des anderen is. (Fil. 3 : 4). Zij doet u ook, zooveel als u mogelijk is, de schade van uw naaste afwenden; maakt u zorgelijk voor zijn geluk, bezorgd voor zijn ongeluk.

En evenals het bevorderen van het eigen leven zelfpligt is, zoo is ook het bevorderen van het leven, het mensche-lijk leven van uw medemenschen, naastenpligt.

Inzonderheid van hun geestelijk leven.

Zorg voor de ontwikkeling van den geest door onderwijs, is de plicht, dien niet slechts ouders tegenover hun kinderen hebben te betrachten, maar die zich ook uitstrekt tot de kinderen van uw volk. De school behoort allereerst aan de ouders, maar op ieder christelijken man en op iedere christelijke vrouw rust de plicht, om op hunne wijze de zaak van het christelijk onderwijs voor te staan.

Dan, het geestelijk leven van uw naaste eischt voor zijn bevordering, zijn ontwikkeling, meer dan onderwijs.

Het is uw plicht door broederlijk vermaan, door vriendelijke terechtwijzing, we enig gevaar loopt in dwaling te vervallen, we afgedwaald is, terecht te brengen. Dit, als het even kan, vooral te doen onder vier oogen. Dit, als het even kan, te doen zonder daarbij een tentoonstelling te eischen van vroeger zonden, want de Liefde bedekt alle dingen.

En eindelijk eischt dit bevorderen van het geestelijk leven van uw naaste, het geven van het goede voorbeeld.

Hiermede hangt op het innigst saam het vermijden van ergernis.

Onder ergernis of aanstoot verstaan wij de met onlust gepaarde gewaarwording, die iemand ontvangt wanneer men zijn godsdienstige of zedelijke overtuiging kwetst. In onze Bijbelvertaling is het woord „ergernis" de vertaling van het Griekse woord skandalon, dat wij nog als skandaal hebben. Nu betekende skandalon oorspronkelijk het kromme stukje hout in een val dat bij de minste aanraking loschietende, de val deed neerslaan. In de Schrift krijgt het dan den ruimeren zin van al wat iemand tot een val in zonde kan brengen.

Men onderscheidt gegeven en genomen ergernis.

Wie zijn naaste door een slechte daad aanleiding geeft tot zondigen, geeft ergernis; doch wanneer de daad, die handeling op zichzelf niet slecht is, maar de naaste er zich aan stoort, omdat hij het verkeerd beoordeelt, neemt hij ergernis.

Nu is het plicht der liefde tegenover den naaste, om nimmer ergernis te geven.

Bij het nemen van ergernis door den naaste, is echter tweeledig te onderscheiden.

Neemt de naaste ergernis omdat zijn zedelijk bewustzijn, zijn oordeel over goed en slecht, op het stuk van uw handeling nog dwaalt; zijn geweten nog „wak" is, wijl het zijn weten aan het rechte inzicht ontbrekt; dan eischt de Liefde, dat gij van zulke handelingen, als het even kan, u liever onthoudt tot dat gij hem door onderwijzing een beter inzicht hebt bijgebracht.

Neemt hij daarentegen, gelijk de Farizee aan Jezus handelingen, uit boosheid ergernis, dan moogt gij u niet onthouden.

Wat het eerste betreft geldt ook ons het apostolisch vermaan, „verbrek het werk Gods niet om der spijzen wil; alle dingen zijn wel rein, maar het is kwaad den mensch die met aanstoot eet." (Rom. 14 : 20).

Wat het tweede betreft, geldt voor ons het voorbeeld van onzen Heere en Heiland in Zijn optreden tegen het Farizeisme.

Leest in brede.

Voorts, broeders, zijt blijde want volmaakt zijt getoet, zijt eenaardig, leeft in vrede; en de God der liefde en des vredes zal met u zijn.

2 Corinthen 13 : 11.

Toen Asaf het neerschreef: „Maar mij aan gaande, het is mij goed nabij God te wezen", en daarmede woorden gaf aan een diepe ziels uiting, die eeuw na eeuw weerklinkt vond in duizend harten, had wie God zocht, het leven veel meer mee, dan wij nu.

Zelfs nu nog wil het gebruik in het Oosten, waar Asaf leefde, dat al wat voorkomt met God in verband wordt gebracht; dat bij alles aan God gedacht, en de naam van God genoemd wordt. Er is zooveel van God afgetrekt, en daarom wilde vroom gebruik, dat 't kind van jongs af aan de gewoonte zou wennen, om opzettelijk bij al wat voorviel zich Gods naam te binnen te brengen. Onder den Islam is dat nog zoo. Zoo overdeven zelfs, dat 't tot misbruik aanleiding moet geven.

Maar in de zaak zelf ligt iets dat aantrekt. De oproeping tot het gebod van de tinne der minaretten heeft gelijke strekking. Waar zoo nameloos veel ons van God afrekt en verre houdt, zocht men een tegenwicht in het leven om de ziel aan God te binden.

De Christelijke kerk deed in de midden-eeuwen evenzoo. Het klokgelui, de staties, de crucifixen, en zooveel meer, het strekte alles om de gedachte aan Christus op te wekken. En in de eeuw der Hervorming poogden onze vaders 't zelfde doel te bereiken door tusschen alles het gebod in te schuiven, de kerkdiensten te vernieuwen, en alle gebeurtenissen in het leven in God te heiligen. Niet alleen testamenten, maar ook wel huurcontracten werden in Gods naam begonnen. Om grof geld werd 't „God zij met ons" geslagen, en waar 't slechts even pas gaf, werd aan Gods heiligen Naam herinnerd.

Er heerschte zoodoende een atmosfeer, die met iets uit het Heilige bezwangerd was, soms tot overlading toe. Waar dan nog bijkwam, dat in Asaf's tijd en in de dagen onzer vaders de religieuze golving veel sterker was, en de religie zooveel breedere plaats innam in het leven.

Maar wij hebben alles tegen. In den breeden kring van het maatschappelijk leven wordt Gods naam ternaauwernood meer genoemd. Geen klok luidt meer. Een heel andere wereld van gedachten vervult de gemoederen. Men wordt als ouderwetsch verkerd, zoo niet bespot, zoo men 't nog waagt aan heilige uitspraken vast te houden. Een leven van God en zijn naam ontbreekt, 't meest gewone. En wat de religieuze golving aangaat, die is er, ja, in kleine kringen nog, maar de vloedgolf van 't leven gaat, puur materieel, om geld en om zingenot.

In zulk een tijd vergt het nabij God te zijn daarom zoo dubbele inspanning, en mag niets verwaarloosd, dat hier effect kan hebben, noch positief, noch negatief. Positief moet elk middel volhardend aangewend, om onze ziel elken dag langer en inniger met onzen God bezig te doen zijn; en negatief moet tekeer gegaan en bestreden al wat storend op onze gemeenschap met onzen God inwerkt.

Verstaat nu Christus' Kerk, verstaat men in Christus' Kerk, wat hoog belang hierbij in het spel is? Kan men zeggen, dat er althans een streven openbaar is, om voor 't minst op 't Kerkelijk erf dit hoogste doel na te jagen?

De apostel wijst ons als een der middelen, om nabij God te zijn, op het „leven in vrede." Zijt eensgezind, roept hij ons toe, leeft in vrede, en de God der liefde en des vredes zal met u zijn.

En toch verstoort men dien vrede gedurig.

Men versta ons wel. Er wordt niet beweerd, dat er geen ernstige geschillen kunnen rijzen, noch ook dat bij elk geschil in onverschilligheid heil moet gezocht. Zoo deed Paulus ook niet.

Nee, 't komt hier op den geest aan, waarin men geschillen onder de oogen ziet en be- schikt.

Tweeledig aandrift kan daarbij opkomen. Eenerzijds de heilige aandrift, om, nu er een geschil rees, dubbel op onze hoede te zijn, dat de liefde geen schade lijde en geen onheilig woord over onze lippen of uit onze pen komt. Maar ook anderzijds de onheilige aandrift, om aan zijn bitteren zin vrij spel te laten, nu er toch een geschil is, zijn kwelzucht bot te vieren, en pijn te doen wat men kan. Bij het eerste plaatsen men zich in een atmosfeer van liefde en vrede. Bij het tweede ademt men in een dampkring van bitterheid en nijd.

Het is in de kerk als in het gezin. Tusschen man en vrouw, tusschen ouders en kinderen, en tusschen de kinderen onder elkaar rijzen gedurig geschillen op. Dat kan niet anders. Belangen, inzichten, strevingen loopen uiteen.

Maar zie nu, welk verschil tusschen het ene gezin en het andere.

In een gezin dat hoog staat, beperkt men die geschillen en heerscht een toon die van zelf een uitweg opent. En waar zoo de liefde woont, daar gebiedt de Heere met name dien zegen, dat de harten een blijven.

Maar daarnaast, helaas, hoe menig ander gezin niet, waarin men er zich op spitst, om elk geschil breed uit te meten, om de scherpe, zoo maar niet een giftige pijl op zijn boog te leggen, en waar man en vrouw, ouders en kinderen, broeders en zusters telkens als furien tegenover elkaar staan.

Wetnu, dit is altoos dezelfde tegenstelling als waarop we wezen. Een wereld, een gezin, een kerk zonder geschillen brengt ons deze zondige aarde niet. Maar alles hangt er maar van af, of het opdunkend verschil in het gezin of in de gemeente een atmosfeer van liefde en vrede vindt, dan wel een dampkring van bitterheid en nijd.

En nu wijst de apostel er ons op, dat het kweken van zulk een atmosfeer van liefde en vrede niet alleen op zichzelf reeds Christen- pligt is, en het leven blijde en getoetst maakt, maar dat het ook een stille vereischte is, om het leven nabij God te bevorderen.

Natuurlijk kan een kind Gods, ja, moet het, ook al vindt het om zich heen een geest van onrust en onvrede, toch nabij zijn God zijn en nabij zijn God leven. En bij wie volhardt, komt 't daar ook toe. Maar o, het wordt er zoo ongelukkig door verzaagd.

Waar de dampkring, die ons omringt, bezwangerd is met boze electriciteit, en de tong niet in toom wordt gehouden, en verwijdering den liefdelijke scheurt, en laie de hartstocht van den twist uitslaat, daar trekt alles uw hart van de gemeenschap met uw God af. Daar

kan de vrede Gods, die alle verstand te boven gaat, uw ziel niet vervullen. Daar mist ge de kalme en de innerlijke ruste, om uit deze aardse sfeer u over te plaatsen in de wereld daarboven en zaliglijk de nabijheid van uw God te genieten.

Er wordt dan in tweeledig opzicht kwaad gesticht. Vooreerst derft ge een der kostelijkste middelen, om nabij uw God te verkeer; en ten anderen raakt ge onder de heerschappij van een element, dat zich scheidend tusschen u en uw God inwerpt.

Een zachtgestemd gemoed kan in dit opzicht heel een gezin, heel een kring tot zegen zijn; maar ook een bittere gal kan voor heel een gezin en heel een kring toon en geest be- dienen en de godsvrucht in dat gezin en in dien kring bitterlijk schade doen lijden.

Van elk onvertoeg en onheil woord, maar ook van elke bittere, opvliegende gemoeds- stemming zullen we Gods eene rekenschap moeten geven.

Want vergeet niet, niets werkt op toon en geest zoo sterk als de gewoonte en de hebbelijkheid, die den toestand en de stemming aan ons gemoed vormen en beheerschen.

Hebt ge u eenmaal gewend, u in te houden en te bedwingen, en waar satan u het gij in handen speelt, aanstonds naar de hard- flesch met zachte balsem te grijpen, dan wordt de strijd u gaandeweg al lichter, de poging om te stillen al bekoorlijker, en het ge- noot van vrede en liefde gekweekt te hebben, gaandeweg al rijker.

Maar ook, geeft ge eenmaal aan uw scherp- heid, aan uw opvliegendheid, aan uw bitteren zin toe, dan verliest ge steeds meer het be- zwang over u zelve, en sticht ge voor u zel- ven en voor uw omgeving zoo nameloos veel kwaad.

Met zoetsappigheid, met niet durven spre- ken, met alles maar door de vingers zien, heeft de vrede, dien de apostel wil, niets te maken.

Zoetsappigheid is geen heilige kunst, maar

Maar dit is de heilige kunst, om kloek en moedig in alle ding te staan, en toch alle ding zoo aan te vatten, zoo te behandelen en zoo ten einde te brengen, dat in u eigen gemoed geen onheilige vuur geeft en ge in het gemoed van wie met u zijn, geen oogenblik den innerlijken vrede verstoort.

Wiens godsvrucht nu meer schijn dan wezen is, die stoort zich hier niet aan. Maar hij die worstelt tot den einde toe, om op alle manier zijn verborgen omgang met zijn God te be- waken, en gedurig nabij zijn God te zijn, die kan aan den drang van het apostolisch woord geen weerstand bieden.

Hij toch voelt het aan zijn ziel, dat de atmosfeer van liefde en vrede hem nabij zijn God doet verkeer, en vlucht daarom uit een sfeer van onvrede en onrust, omdat ze hem van zijn God afrekt.

Amsterdam, 2 Maart 1906.

Vrijmaking der Kerk.

II.

Nu de oprichting der vereeniging tot „Vrijmaking der Kerken" aan het voorstel van Amo Nesciri zeker actueel belang heeft geschonken, omdat ook deze vereeniging terugkeert tot den weg door Groen aange- wezen, in haar vaandel schrift, is het te meer noodig dat de vraag onder de oogen worde gezien of het plan van Groen, waar- over we een vorig maal spraken, kans op welslagen biedt.

Amo Nesciri meent van wel en beroept zich hiervoor op een achtbare rij van getuigen, wier gezag door ons geenszins zal worden ontkend. Maar Amo Nesciri vergeet, dat ook hier geldt: il faut juger les écrits d'après leur date. Groen zelf heeft juist daarin zijn uitzonderlijk veldheersertalent getoond, dat hij nooit krampachtig zijn vastkleemde aan een eenmaal ingenomen stelling, maar telkens een nieuwe aanvalslijn koos, wanneer de vorige onbruikbaar was gebleken. En men zou waarlijk niet in den geest van Groen handelen, door met een beroep op zijn woord uit 1869 een plan de campagne aan te be- velen, dat thans onbruikbaar is geworden. Van vernageld geschat was Groen geenszins gediend.

Over de vraag of het plan van Groen, gesteld dat het in de periode van 1869—1874 tot uitvoering was gebracht, de dynamiet- bom zou gebleken zijn, die de synodale organisatie had doen uitspatten, zal het oordeel wel verschillend wezen. Intrekking van de genoemde Koninklijke Besluiten zonder meer, zou aan de inwendige organi- satie der Hervormde Kerk niets veranderd hebben. De Haagsche Synode afzetten en de Kerken bijeenroepen tot een constitu- eerende vergadering zou een coup d'état zijn geweest, waartoe de Regeering geen bevoegdheid had, en de rechterlijke macht, wanneer ze over zulk een besluit uitspraak had te doen, zou zeker de Regeering niet in het gelijk hebben gesteld. Niet één artikel in de Wet geeft de Regeering tot zulk een daad de bevoegdheid.

Het plan de campagne van Groen be- rustte dan ook op geheel andere overwegin- gen. Toen de Regeering in 1843 begon met de zoogenaamde vrijmaking der kerk, dien arbeid in 1852 onder zekere reserves voort- zette en ook deze reserves in 1870 terugnam, kwam de Hervormde kerk in een veranderde rechtspositie te staan. Indien de Regeering destijds had doorgetast en het Koninklijke Besluit van 1816 radicaal had ingetrok- ken, dan zou daarmede, naar veler oordeel, de rechtsbasis der synodale organisatie ver- vallen zijn, en de Haagsche Synode onmacht- ig zijn geweest, om haar macht in de Her- vormde Kerk te handhaven. Die macht der Synode toch heeft allereerst een geestelijk karakter; haar tucht en haar afzettings- vol- len zijn eer een eere dan een schande. Wat de Synode alleen staande houdt, is dat de rechtbank haar vonnissen ook op juridisch gebied erkent. Een predikant of kerkeraad, die door de Synode wordt afgezet, zou aan dit vonnis zich al heel weinig storen, wan- neer de rechtbank verklaarde, dat het trac- tement en de kerkgoederen toch aan dien predikant en dien kerkeraad bleven toege- wezen. En de Haagsche Synode zou, zoodra ze

wist, dat haar rechtspositie door de recht- bank niet meer erkend werd, wel ge- noodzaak zijn te abdiceren. Haar rijk had dan uit.

Dat de zaak zoo loopen zou, was destijds niet onwaarschijnlijk, want — en dit mag niet vergeten — de Overheid had destijds alle kerkegoederen nog onder haar beheer en be- taalde de tractementen uit. Gesteld dus, dat de Overheid weigerde voortaan de synodale organisatie te erkennen, dan stond het aan haar te bepalen, aan wie de kerkegoederen en tractementen zouden toegewezen worden. Oagetwijfeld zou daarvan een proces tus- schen de Hervormde kerk en den Neder- landschen Staat het gevolg zijn geweest, maar dit proces had ten gunste van den Staat kun- nen afloopen.

Ook toen de Staat in 1869 van het be- heer der kerkegoederen afstand deed, stond de kans nog schoon. Want de Regeering schonk deze goederen niet aan de Synode of de synodale organisatie, maar aan de plaat- selijke kerken, en door het vrij beheer kreeg de plaatselijke kerk een zekere mate van zelfstandigheid. Indien een plaatselijke kerk met de Synodale organisatie in conflict kwam en het verband verbrak, was er hoop, dat de rechterlijke macht, gesteld dat de Koninklijke besluiten van 1816 en vervolgens waren ingetrokken, het recht der plaats- elijke kerk op haar goed erkennen zou.

Voegt men deze gegevens bij elkan- der, dan gevoelt men, waarom in de periode van 1869—1874 de leiders der beweging van de intrekking dezer Konink- lijke Besluiten de vrijmaking der Kerken konden verwachten. Of die verwachting juist was of niet, laten we in het midden. Maar in elk geval zal nu gevoeld worden, waarom alles afhangt van de beslissing der rechterlijke macht, en waar deze nog niet ge-proken had, de kans op overwinning nog bestond.

Thans staan we voor geheel andere om- standigheden.

Vooreerst heeft de Overheid door in 1870 de laatste reserves te laten vervallen, de Hervormde Kerk geheel aan zichzelf over- gelaten en staat deze Kerk tegenover den Staat officieel in dezelfde positie als de Roomsche kerk, de Gereformeerde Kerken enz. De nieuwe toestand, die reeds in 1852 begon, heeft meer dan een halve eeuw ge- duurd. Of de Overheid nu in 1906 nog doen kan, waartoe ze volgens Groen in 1852 verplicht was geweest, is een vraag, die op juridisch gebied zeker niet zoo gemakkelijk te beantwoorden valt. Prof. Fabius, op wien Amo Nesciri zich beroept, heeft op pag. 395 en 399 van zijn *Reglement van '52* deze vraag zelfs zeer beslist ontkennend beantwoord: „Niet elk Koninklijk besluit, allereerst wanneer het invloed op de rechten of be- langen van derden heeft uitgeoefend, kan na korter of langer tijd eenvoudig worden ingetrokken. En daarom ware temeer be- zwaar tegen een gewoon terugkomen op de verschillende besluiten, die de Kerk betreffen, naarmate die besluiten voor den gang van zaken van grooter gewicht zijn geweest. Niet, dat daarom een zijkalm neerleeggen bij den toestand, gelijk hij nu eenmaal geworden is, het eenige zou zijn, dat rest. Terugkeer tot het recht kan ook op andere en betere wijze wellicht plaats hebben. In- trekking van die besluiten is niet de eenige weg."

Hoe Amo Nesciri zich op het getuigenis van Prof. Fabius beroepen kan, is dus een raadsel. Hoe voorzichtig Prof. Fabius zich ook uitdrukt, zijn geheele betoog dient juist om aan te toonen, dat de weg door Groen in 1852 aangewezen, niet kan bewandeld worden. En geen enkel jurist zal wel het tegendeel staande houden.

Bovendien, en hiermede komen wij aan ons tweede argument, de intrekking dezer Koninklijke Besluiten zou in de bestaande toestand geen de minste verandering brengen. Amo Nesciri heeft toch geheel vergeten, dat tusschen 1852 en nu de processen liggen tijdens de Doleantie gevoerd, en deze processen genoegzaam getoond hebben, dat deze weg afgesloten is. Tweeledig toch is bij deze processen gebleken. Voor- eerst, dat de rechtbanken de wettigheid der Synodale organisatie niet alleen of uitsluitend hebben erkend op grond der Koninklijke Besluiten van 1816 enz., maar ook op grond van de rebus et factis theorie, dat de Kerken door stilzwijgend de organisatie te aanvaarden, haar rechtskracht hebben geschonken. Volkomen terecht merkt dan ook Prof. Fabius op, dat de intrekking der Koninklijke Besluiten, gesteld dat ze thans mogelijk was, niets baten zou, omdat de rechtsgeleerden „met een rebus et factis" elk gat, dat daarmee mocht ont- staan, zouden stoppen". Wie den geest onzer juristen heeft leren kennen bij de processen tijdens de Doleantie, weet dat hiermede geen woord te veel gezegd is. En ten tweede hebben de rechtbanken toen uitgemaakt, dat de plaatselijke kerken slechts dan en in zo- verre eigenaars waren der kerkegoederen als ze deel vormden van de Synodale organi- satie. Al ware het dus juist dat het arrest van den Hoogen Raad van 1846 de zaak nog niet beslist had, de arresten die daarna gevolgd zijn, laten over de opvatting van den Hoogen Raad geen den minsten twijfel over.

Gesteld dus een oogenblik, dat de Rege- ring de Koninklijke Besluiten van 1816 enz. introk, dan zou de Haagsche Synode rustig op haar plaats blijven en krachtens de Wet van 1853 de Hervormde Kerk als geheel erkend blijven. En een kerk, die de ge- hoorzaamheid aan de Synode oprei, zou door den Hoogen Raad even goed als voor dien tijd veroordeeld worden om haar goed te verliezen op grond van de rebus et factis theorie. Zoolang deze rebus et factis theorie blijft, is zij de onoverzettelijke slagboom, die dezen weg tot vrijmaking der Kerken onherroepelijk afsluit.

Verplaatsing van Kampen's gymnasium.

Ook Prof. Honig heeft in *De Basiss* een ernstige waarschuwing geschreven, om de vraag of men het kerkelijk gymnasium te Kampen houden zal, dan wel het aan een vereeniging te Groningen zal overdoen, toch niet tot een partijzaak te maken. Hij schreef er dit van:

Het is mijn doel niet in dit stukje te be- handelen hetgeen voor en tegen de overplaatsing van het Geref. gymnasium in het midden is gebracht. Misschien bestaat daartoe later voor mij aanleiding. Ik wil er daarom thans alleen dit van zeggen, dat mijns inziens de voordelen, die aan een verplaatsing naar Groningen ver- bonden zijn, niet genoeg in het licht zijn ge- steld, en dat mogelijke nadelen tegen waar- schijnlijke voordelen voor de Theologische School meer opgewogen hadden moeten worden. Natuurlijk is het een geheel andere kwestie, of de voorwaarden, waarop de Vereeniging te Groningen het Gymnasium wenst over te nemen, aannemelijk zijn. Het zou kunnen blijken, dat zij van dien aard waren, dat de curatoren der School er althans nu niet op durfden ingaan. Zij zouden uit geldelijk oogpunt al te bezwaarlijk kunnen zijn. Maar ook al moest dit voorloopig of de definitieve uitslag zijn, toch zou het overleg met de broeders te Groningen een nuttige zaak zijn geweest. Reeds hierom, wijl die kerken, die er ernstig bezwaar tegen hebben, dat door de gezamenlijke kerken een gymnasium in stand gehouden wordt, gemakkelijker hierin zouden berusten, als zij be- spreken, dat hierin althans voorloopig geen verandering is te brengen.

Veel schijnt te pleiten voor den raad: laat de Overijsselse Vereeniging het gymnasium overnemen. Maar zelfs met den grooten steun, dien de kerken aanvankelijk bereid zijn te geven, is dit mijns inziens hoogst bezwaarlijk.

Maar gelijk ik zeide, hierop wensch ik thans niet in te gaan. Wat mij tot schrijven dringt is iets anders. Nog steeds schijnt de meening stand te houden, alsof met deze verplaatsing een aanslag op de Theologische School is be- doeld. Zoo schreef b.v. nog korten tijd geleden een intender in dit blad: „Nu er weer zoo eigenaardig gestuurd wordt in zake de losmaking van het Gymnasium — moet deze stem maar eens gehoord worden". Welnu, tegen een der- gelijke uitsluiting moet ik ernstig opkomen. En ik zou dat reeds er gedaan hebben, wanneer ik er slechts de gelegenheid toe had kunnen vinden.

„Van een eigenaardig sturen" was en is hier in 't geheel geen sprake. De kwestie van de verplaatsing is in October j. l. ter sprake gebracht van een zijde, die allereerst gequalificeerd kan worden als minder sympathiek jegens de School gestemd. Meer zal ik er niet van zeggen, omdat ik van H.H. curatoren niet de machtiging ont- ving het gebeuren in de jongste curatoren- vergadering te publiceren, en ik mij niet gaarne aan onbescheidenheid zou schuldig maken. Maar wanneer 't verslag dezer vergadering ge- publiceerd wordt, dan zal ieder zien, dat ik mij daaraan eer te zwak, dan te sterk heb uitgedrukt. Maar zelfs al ware dit niet zoo, dan zou toch geen Christen het recht hebben gehad er zijne medebroeders van te verdenken, dat het bij hen eigenlijk niet ging om het welzijn van het Geref. Gymnasium en om het geldelijk belang der kerken, maar om 't verzwakken der School. Te minder nog vlak na een Synode, waarop Ds. Noordewier vertolkte de begeerte, die in aller hart leefde, toen Z. Eerw. aan den Praeses Synodi verzocht te doen zingen: Waar liefde woont, gebiedt de Heer den zegen.

Daarom verzoek ik dan ook bescheiden maar ernstig, alle broeders zulke gedachten niet langer te voeden.

Ieder heeft onzerkocht het recht zijne meening te zeggen. Wie meent, dat verplaatsing niet in het belang der School, geldelijk voor de kerken niet voordelig, voor den bloei van het Gym- nasium niet bevorderlijk is, hij zegge het vrij uit. En van zijne argumenten neme men nota. De vrijheid der gedachtenwisseling moet onverkort blijven. En wie bewijzen aanvoert heeft er recht op, dat die bewijzen gewikt en gewogen worden.

Maar men oordeele niet over het binnente. Men wetteke geen wantrouwen. Gods Woord verbiedt het ons. En het belang der School wordt er waarlijk niet door gediend.

Bij dit kalme en betadigde woord sluiten we ons van harte aan.

Na de Utrechtsche Synode behoort er over en weer elk wantrouwen uit de ziel geban- nen te worden.

Zou *De Wachter*, die eerst zulk een goe- den toon deed hooren, nu niet mee willen werken, om den vrede te bewaren?

Over de al of niet wenschelijkheid van de verplaatsing van het Gymnasium kan verschil van gevoelen bestaan. Dat *De Wachter* het Gymnasium liever te Kampen houdt, is haar goed recht. Maar de insinuatie, alsof de voorstanders der verplaatsing weer een aanslag op de Theologische School be- doelen, is niet anders dan verdachtmaking en komt onder Christenbroeders niet te pas.

Herziening der Belijdenis.

De *Banner of Truth* stelt de vraag aan de orde, of ook de Gereformeerde Kerken in Amerika van Nederlandschen oorsprong niet tot revisie van Art. 36 zullen over- gaan.

De wijze, waarop de revisie te Utrecht geschied is, acht het blad aan bedenking onderhevig (objectionable). Niet omdat het de beslissing van de Synode zelf afkeurt:

We certainly have no fault to find with the decision itself of General Synod. We are con- vinced of the fact that civil rulers should not interfere with the religion of any man or set of men as long as morality is not offended by them and law and order are not overthrown. And we fail to see how any American citizen can possibly defend a phrase like the one quoted (r).

1) De beslissing van de Synode zelf keuren wij zeker niet af. Wij zijn overtuigd van het feit, dat de burgerlijke Overheid zich niet behoort te be- moeien met den godsdienst van eenige persoon of secte, zoolang de zedelijkheid door hen niet aan- geraand wordt en wet en orde niet onderworpen worden geworpen. En wij kunnen niet inzien, hoe eenig Amerikaansch burger met mogelijkheid een zinnede kan verdedigen als die we hierboven hebben aangehaald.

Ook niet wuste zinnen lang geen plaats kan het bezwaar formeerde l pleegd.

De Neder- alleen het b in Nederland- erfdel van Nederlands Zuid-Afrika meerde Kei heim nauw Geen van d cieel een st dit punt te nu de verk goedkoop- kelijkjer ge om een Sy deze Kerken wijst de B. Kuypen een aansch Ke niet zonder ken een ve te brengen Synode te Kerk in J werd.

Het gewi we niet. C kelijk te M tenalpleeg geraadpleeg veel voor t die Kerken, gemeen he gekend.

Maar de drie dingen.

Vooreerst aan de Pres gaf, een rev zichte van destinatie e scherpe pun stuk af te v alle Geref Dordtsche beoorde du den gebrach anders daars dat Artikel de Overheid gemeen goe in de Frans het. Revisi niet op et revisie van Kuypen zelf uitgesproken hij er terech 32 der Co rakende op discussie zij

Ten twee deputaten i alle Geref van de Gen landsche af Afrika) reed dit punt ha Confessie te ner of Tra schoven. Wi de buitenlan geraadpleeg corresponde deze kerke de gewraakh deze kerke reeds unanie hadden, spr kerken eenv ben, met na Een consen overeenstem reeds.

En ten d tenalpleeg raadplegen, Utrecht, m in 1902. D Truth was a Gereformeer wezig, en hi de afgevaar Gereformeer Ook in de d geen dezer l respondentie en de afge Utrechtsche voorstel to geen de hunner ker broeders in dat de revis te geschiedt jaar vroeger

Intusschen zeer wensch op dit punt nomen, die gemeen heb dat de Ban dat de Gere voorbeeld v

Shale w elder sister i settled the t tion arises: Certainly, as people bowin of God, we inserting th too much b not believe t prevent and our fathers stood the se the Report as coming of we signify t Confession a tion. No o fjection. Such tious honesty